

МАЗАРАКІ Анатолій,
д. е. н., професор, ректор
Державного торговельно-економічного
університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна

ORCID:0000-0003-1817-0510
rector@knute.edu.ua

УМАНЦІВ Юрій,
д. е. н., професор, завідувач кафедри
економічної теорії та конкурентної політики
Державного торговельно-економічного
університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна

ORCID: 0000-0003-0788-7110
y.umantsiv@knute.edu.ua

ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Глобальна макроекономічна нестабільність детермінує вектори суспільного розвитку та визначає формат діяльності суб'єктів ринку. Представлено новий методологічний підхід до обґрунтування напрямів модифікації економічної політики в умовах новітніх дисбалансів. У ході дослідження висунуто дві гіпотези: перша – глобальна економічна нестабільність досягла рівня, за якого державі слід активніше реагувати на перебіг макроекономічних процесів; друга – практично в усіх країнах світу здійснюється перегляд парадигмальних засад місця та ролі держави в економіці щодо посилення її регулюючих функцій. Ключовою особливістю дослідження є визначення найзначущих чинників вдосконалення економічної політики держави. Визначено концептуальні засади економічної політики в умовах ускладнення світогосподарських зв'язків і на цій основі сформульовано підходи до застосування заходів стимулювального характеру в Україні. Обґрунтовано напрями реалізації економічної політики, спрямованої на недопущення та усунення проявів деформації конкурентного середовища. Удосконалено

MAZARAKI Anatolii,
Doctor of Science (Economics),
Professor, Rector of the State University of Trade
and Economics
19, Kyoto St., Kyiv, 02156, Ukraine

ORCID:0000-0003-1817-0510
rector@knute.edu.ua

UMANTSIV Yurii,
Doctor of Science (Economics),
Professor, Head of the Department of Economics
and Competition Policy
State University of Trade and Economic
19, Kyoto St., Kyiv, 02156, Ukraine

ORCID: 0000-0003-0788-7110
y.umantsiv@knute.edu.ua

ECONOMIC POLICY IN THE CONTEXT OF GLOBAL INSTABILITY

Global macroeconomic instability determines the vectors of social development and determines the format of market participants' activities. A new methodological approach to substantiating the directions of economic policy modification in the context of the latest imbalances is presented. In the course of the study, two hypotheses were put forward: the first is that global economic instability has reached a level at which the state should respond more actively to the course of macroeconomic processes; the second is that almost in all countries of the world a revision of the paradigmatic foundations of the place and role of the state in the economy is being carried out in order to strengthen its regulatory functions. The key feature of the study is the identification of the most significant factors in improving the economic policy of the State. The conceptual foundations of economic policy in the context of the complexity of world economic relations are identified and on this basis, approaches to the application of incentive measures in Ukraine are formulated. The directions of economic policy implementation aimed at preventing and eliminating manifestations of deformation of the competitive environment are substantiated.

теоретико-методологічні засади дослідження економічної політики з використанням інструментарію системно-інституційного підходу. Досліджено напрями підвищення конкурентоспроможності національної економіки за умов глобалізаційних загроз. Запропоновано вектори модернізації національної економіки в умовах повоєнного відновлення.

Ключові слова: економічна політика, глобальна нестабільність, держава, ринок, конкурентоспроможність.

The theoretical and methodological foundations of economic policy research using the tools of the systemic and institutional approach have been improved. The directions of increasing the competitiveness of the national economy in the context of globalization threats have been studied. The vectors of modernization of the national economy in the context of post-war recovery have been proposed.

Keywords: economic policy, global instability, state, market, competitiveness.

JEL Classification: E61, E66, F01, H10, O10.

Вступ

Формування концептуальної візії повоєнного розвитку України є важливим теоретико-методологічним і практичним завданням економічної науки. Обґрунтування стратегічних орієнтирів повоєнного відновлення тісно пов'язане з формулюванням засадничих характеристик повоєнної моделі економічного розвитку України. Водночас глобалізаційні детермінанти, що визначали розвиток світової економіки на початку ХХІ ст., обумовили деяке обмеження регулювальних функцій держави. Внаслідок цього спроможність національних держав належним чином захистити економіку від дисбалансів та асиметричних шоків також зменшилася. Під впливом глобалізації національні уряди втратили можливість дієвого використання цілої низки макроекономічних інструментів. Держави вимушені брати до уваги інтереси багатонаціональних підприємств, у зв'язку з чим актуалізується пошук напрямів збалансування інтересів держави та найвпливовіших суб'єктів ринку.

Глобалізація значною мірою обумовлює деформацію ринково-конкурентних механізмів на основі модифікації характеру конкуренції. За таких умов відбувається транзит інституційної рівноваги від ринкового виміру та суб'єктів міжнародного підприємництва до інститутів держави, якій належить засаднича роль у процесах соціально-економічної трансформації, оскільки ринок у повноцінний спосіб таких проблем вирішувати не здатен. Цілком очевидно, що ні ринкове саморегулювання, ні державний вплив у відокремленому форматі неспроможні забезпечити стійкий та збалансований поступ економіки. Зазначені механізми доцільно не протиставляти один одному, а використовувати на основі взаємодії та взаємного доповнення. Саме на цьому наголошують професори Гарвардської бізнес-школи Пізано та Ші (2024, с. 143), акцентуючи на тому, що в США, які мають "найбільш ринково орієнтовану економіку у світі", уряд відіграє визначальну роль, підтримуючи технологічні інновації. Однак здійснюється цей процес разом з ринком. Отже, "державна політика, якщо її розроблено ефективно, може працювати як доповнення, а не заміна ринкових сил".

Водночас "держава як інститут, який історично склався і втілює ціннісні основи соціуму, відіграє винятково важливу роль у виникненні та розвитку феномену економічної свободи" (Яременко, 2010, с. 6).

Сучасний етап соціально-економічного розвитку засвідчив, що незаперечні переваги неоліберальної моделі економіки не сформували підґрунтя сталого розвитку, що обумовлено низкою глибинних суперечностей. Попри беззаперечні переваги моделі відкритої економіки, вже наприкінці ХХ ст. можна було зрозуміти, що вказані підходи не дають симетричних результатів як розвиненим, так і країнам з ринками, що формуються. Асиметричність почала прискорювати процеси диференціації, коли очевидні диспропорції в індустріальній базі, продуктивності та оплаті праці, інституційній спроможності щодо захисту внутрішнього ринку та підтримання валютного курсу обумовили значні дисбаланси у доходах різних груп країн (Банерджі & Дюфло, 2021; Наїр, 2020).

Науковці перебувають у процесі постійного пошуку ідеального поєднання та віднайдення балансу між ринковим саморегулюванням та державним впливом на економічні процеси. Однак такому балансу притаманна специфіка у розрізі кожної окремої країни та певних етапів економічного розвитку (Сіденко, 2021). Ха-Джун Чанг з Кембриджського університету з огляду на це, зазначає, що "навіть у рамках неокласичного мейнстриму, що найбільш повно захищає інтереси вільного ринку, існують теорії, які пояснюють, чому вільні ринки приносять не найкращі результати. Це теорії "ринкових провалів" або "економіки добробуту", які вперше запропонував на початку ХХ ст. професор Кембриджського університету Артур Пігу, а пізніше розвинули сучасні економісти Амартія Сен, Вільям Бомол і Джозеф Стігліц" (Чанг, 2020, с. 273).

Узагальнення досвіду глобального розвитку дозволяє виявити, що у світовій економіці загострюються суперечності між багатонаціональним виміром капіталу та суверенітетом держави як формою організації суспільно-економічних відносин на національному рівні. Глибинним наслідком таких процесів стає обмеження регулюючих функцій держави. Очевидно, що державні інституції не завжди спроможні у належний спосіб забезпечити захист національної економіки від дисбалансів та асиметричних шоків, а уряди втрачають можливість дієвого використання цілої низки інструментів регулювання (Фукуяма, 2023). За таких умов "суспільні трансформації означають зміну ролей основних метарегуляторів (держави та ринку), перерозподіл їхніх функцій і зон відповідальності, перебудову зв'язків між елементами інституційної структури та механізмами мотивації й координації діяльності економічних суб'єктів" (Небрат та ін., 2024, с. 12).

Широкий спектр проблем макроекономічної нестабільності посідає одне з чільних місць у сучасній економічній теорії, оскільки діагностування та ідентифікація причинно-наслідкових зв'язків такої нестабільності є визначальною передумовою обґрунтування економічної

політики, спрямованої на усунення та недопущення у майбутньому найрізноманітніших дисбалансів. Посилюється актуальність активізації економічної політики в умовах повоєнного відновлення, оскільки для розв'язання складного комплексу завдань необхідним є обґрунтування стратегічного вектора розвитку економіки. Саме тому "для вироблення наукового підґрунтя економічної політики захисту національних інтересів України в постіндустріальному глобальному соціально-економічному просторі доцільним і необхідним є переосмислення довготривалої траєкторії формування та основних характеристик національних моделей економіки, що історично підтвердили свою ефективність та стійкість" (Небрат та ін., 2024, с. 8).

З огляду на широкий спектр діяльності держави, зазначимо, що інституціоналізація та узгодження виміру економічної політики визначають доволі автономний та специфічний формат суспільних взаємин. Варто зазначити перш за все про обґрунтування концепцій і стратегій діяльності держави, їх ухвалення та контроль за втіленням у реальність. Економічна політика реалізується на основі владної компетенції державними інституціями і є значною мірою визначеною у межах встановлених у нормативному вимірі правил (Мазаракі, Лагутін та ін., 2021).

Гриценко (2022) вказує на те, що в Україні необхідно реалізувати власні інтереси на основі національних особливостей та з урахуванням об'єктивних тенденцій соціально-економічного, політичного й технологічного розвитку світу, віднайшовши на цій основі вектор інтеграції з глобальним світом. Учений наголошує, що в центрі державного впливу на економіку має стати структурна політика з її спрямуванням на розбудову такої економічної архітектоніки, за якої забезпечуватиметься сучасний вимір соціально-економічного розвитку. Зі структурною політикою мають бути пов'язані не лише фіскальна, монетарна та інвестиційна політика, але й всі інші види та напрями державного впливу на економіку. Водночас за цих умов саме структурна політика спроможна реалізуватися на основі синтезу стратегічного планування й самоорганізації ринку. Гуменюк (2023) обґрунтовує необхідність запровадження в Україні державного стратегічного планування. Науковець окреслює авторський підхід до побудови моделі державного стратегічного планування, яка покликана забезпечити досягнення визначених цілей розвитку на основі регуляторно-адміністративних. Колективом авторів статті у журналі "Економетрика" проаналізовано, як саме екзогенні зміни в умовах макроекономічної невизначеності впливають на економічні рішення суб'єктів господарювання. Науковці виявили, що макроекономічна нестабільність впливає на динаміку цін, зайнятість, інвестиції та доходи компаній (*Coibion et al.*, 2023).

Ученими з Інституту економіки та прогнозування НАН України шляхом інституційного аналізу в колективній монографії розглянуто

напрями державної політики стимулювання інвестиційної активності підприємницького сектору в контексті повоєнного відновлення (Бобух та ін., 2023). Зі свого боку, Корощенко (2024) аналізує сучасну складну модель економічних відносин крізь призму взаємодії держави, підприємницьких структур і суспільства, зазначаючи, що згадана взаємодія має відбуватися не на чіткому розмежуванні функцій, а на спрямованості на продукування єдиної платформи й спільної відповідальності за результати. Учений пропонує напрями практичного застосування моделі "належного урядування", відповідно до якої підґрунтям для прийняття рішень має стати досягнення загального добробуту на основі як ефективності, так й політико-моральних критеріїв.

Геєць цілком обґрунтовано зазначає, що дієві та результативні соціально-економічні реформи в Україні мають здійснюватися на основі розвитку високотехнологічних видів діяльності, спроможних забезпечити виробництво продукції з високою часткою доданої вартості, інтеграції економіки до глобальних ланцюгів, використання національних ресурсів із залученням науково-технічного й виробничого потенціалу. Вкрай важливим у реалізації зазначеного підходу є ухвалення державою низки необхідних рішень щодо виконання Плану відновлення України. Автор звертає увагу на принцип прагматизму, для якого характерними є "свідома економічна, соціальна і етична дія, що дозволяє посилити конкурентоспроможність і рівноправність на шляху забезпечення розвитку української економіки, реалізуючи можливості й долаючи виклики, що мають місце в умовах отриманого статусу кандидата на вступ в ЄС і проведення відповідних соціально-економічних перетворень" (Геєць, 2024, с. 27).

Аргументує позицію про те, що лише глибоко обґрунтована економічна політика на основі врахування досвіду розвинених країн, використання комплексного послідовного підходу до розв'язання економічних проблем і послідовне здійснення перетворень з урахуванням соціальної спрямованості вказаних заходів може вивести Україну на траєкторію стійкого розвитку, Зверяков (2023). Кістерський (2023) аналізує стратегічні принципи повоєнної відбудови України та раціонального використання ресурсів, а також виміри ціннісного підходу до процесів відновлення з урахуванням освіти та підготовки фахівців з високими етичними ціннісними орієнтирами. Учений вказує на те, що виважене застосування принципів повоєнного високотехнологічного відновлення дасть змогу досягти Україні рівня розвинених країн.

У монографії вчених Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України наведено результати досліджень перспектив повоєнного відновлення економіки України. Автори розкривають проблеми розбудови критичної інфраструктури, створення ланцюгів вартості як у глобальному вимірі, так і в нашій країні, відновлення регіонів та просторового розвитку територій у контексті повоєнної модернізації економіки (Белікова та ін., 2023).

Науковці з Інституту економіки промисловості НАН України вказують на те, що економічна політика ЄС ґрунтується на засадах конкурентоспроможності, стійкості й інноваційності, спроможна стати дієвим чинником відновлення й розвитку України. Цілком обґрунтовано вчені зазначають, що саме досвід Європейського Союзу у реформуванні індустріальних галузей може бути використаний в Україні з метою підвищення ефективності економіки та зниження негативного впливу на довкілля. Крім того, завдяки інтеграції українських підприємств до європейських ланцюгів вартості та з використанням стандартів ЄС, в економіці України може зрости продуктивність праці та якість товарів (Омельяненко та ін., 2024).

Висновок про те, що в умовах воєнного стану деформуються ринкові засади господарювання й через це актуалізується роль держави у забезпеченні надійного функціонування економіки, обґрунтовує *Danylyshyn* (2023). Нові реалії вимагають перегляду макроекономічної ролі держави при виникненні шоків воєнного стану. Автор загострює увагу на тому, що засадничим принципом зміни монетарної політики в умовах воєнного стану є застосування інструментарію, що розширює грошову пропозицію на ринку.

Герасименко (2020) досліджує витоки появи в економічній науці підходів до пошуків "нової нормальності", що сприяє ідентифікації векторів розвитку економіки ХХІ ст., адекватної процесам поширення інформаційно-комунікаційних технологій, зростання числа мережевих спільнот і посилення інтенсивності глобального руху матеріально-фінансового, інформаційного та людського капіталів. "Нова нормальність" передбачає прийняття науковою спільнотою нового виміру реальності, яка формується після певних радикальних кризових змін. Зі свого боку, Талеб (2022) зауважує, що у ХХІ ст. частіше й повніше виявлятиметься ефект так званих "чорних лебедів" – подій, настання яких передбачити практично неможливо. Вони виникатимуть все більш несподівано, а їхні руйнівні наслідки виявлятимуться одночасно з проявом проблеми. Це створюватиме значні ризики для глобальної економіки, якій досить важко швидко й в адекватний спосіб реагувати на такі неочікувані події.

У національній доповіді "Збереження і розвиток України в умовах війни та миру" здійснена спроба знайти відповідь на питання про забезпечення модернізації України, водночас звертається увага на те, що процес повоєнного відновлення має відбуватися на основі координації структурної, фіскальної, монетарної та інвестиційної політики. Таке відновлення повинне реалізуватися на основі виваженого поєднання стратегічного планування та ринкової самоорганізації (Пирожков, 2024).

Українські вчені Мазаракі, Мельник та Кудирко (2021) глибоко аналізують зміст і складові протистояння концептуальних підходів

неолібералізму та економічного націоналізму в контексті визначення стратегій національного розвитку. Автори на основі узагальнення досвіду окремих країн ідентифікують особливості реалізації національних моделей економічної політики в умовах глобальної конкуренції у ХХ–ХХІ ст. Науковці розкривають проблематику розвитку інституційних засад економічної політики, спрямованої на неоіндустріальне імпортозаміщення в економіці. Водночас проблеми реалізації економічної політики держави у контексті новітніх глобальних викликів потребують подальшого ґрунтовного аналізу.

Метою статті є розкриття новітніх тенденцій реалізації економічної політики за умов глобальної невизначеності та окреслення напрямів удосконалення впливу держави на перебіг економічних процесів.

У ході дослідження висунуто дві гіпотези: перша – глобальна економічна нестабільність досягла такого рівня, за якого державі слід активніше реагувати на вектори та динаміку макроекономічних процесів; друга – практично в усіх країнах світу здійснюється транзит парадигмальних засад концептуалізації місця й ролі держави в економіці у напрямі посилення її регулюючих функцій. Для їх перевірки проаналізовані зміст та інструменти економічної політики, принципи її реалізації, а за підсумками запропоновані заходи, спрямовані на подальше вдосконалення важелів впливу держави на перебіг економічних процесів в умовах глобальної нестабільності.

Основою дослідження є наукові праці закордонних та українських учених з питань економічної політики держави. У статті застосовується сукупність методів та підходів, які дали змогу забезпечити концептуально-методологічну цілісність дослідження, а саме: діалектичний, синтезу та порівняльний, системний та інституційний підходи.

У науковому дослідженні, основна частина якого складається з трьох розділів, зосереджено увагу на аналізі особливостей та визначенні напрямів удосконалення економічної політики держави, що надає можливість поглибити розуміння інструментарію її впливу на перебіг економічних процесів.

1. Глобалізаційний вимір функцій держави

Ринок у глобальному вимірі фіксує певний стан економіки, а ефективна економічна політика держави створює підґрунтя для мультиплікативного примноження творчого потенціалу ринку. По-перше, сприяючи динамізації розвитку, така політика зумовлює підвищення доходів, що викликає зростання та диверсифікацію внутрішнього попиту. По-друге, здійснюючи своєрідну "амортизацію" тиску глобальної конкуренції та надаючи фінансову підтримку суб'єктам господарювання, держава формує підґрунтя для появи та розвитку нових видів економічної діяльності. Одна з особливостей сучасного етапу глобалізації полягає у тому, що відбувається розвиток різних форм інституційної організації економіки у планетарному вимірі (Кизим та ін., 2023; *Heyets et al.*, 2022). За таких

обставин збільшується технологічна взаємозалежність, об'єднуються та уніфікуються ринки й створюються передумови для динамічного зростання торгівлі й переміщення капіталу між різними країнами (рис. 1).

Рис. 1. Виміри глобальних трансформацій у функціонуванні економіки

Джерело: складено авторами на основі власних досліджень та узагальнень.

Саме тому характерними для поточного етапу розвитку світового господарства "з одного боку... залишається його гео економічна фрагментація, а з іншого – на порядок денний поставлено нові завдання зі стабілізації екологічних і, зокрема, кліматичних змін на засадах "Зеленого переходу" та енергетичної безпеки. Ці процеси мають глобальний масштаб і сформувалися в межах протистояння механізмів, які пропонують, з одного боку, ринок, а з іншого – держава, конкуруючи за домінування й разом з тим поєднуючи свої зусилля" (Геєць, 2024, с. 29).

Функціонування та розвиток економіки покликані забезпечити такий рівень життя домашніх господарств, за якого відбувається всебічний та гармонійний розвиток як окремого індивіда, так і суспільства загалом. Модель економічного розвитку має ґрунтуватися на механізмах збалансованого розподілу й перерозподілу ВВП. При цьому добробут населення є основним орієнтиром розвитку економіки і залежить від параметрів її динаміки та структури. Для ефективної економічної політики слід визначити, якою є економіка на нинішньому етапі та який її стан є найбільш

бажаним у майбутньому, а також знайти відповіді на питання, яким чином можна досягти бажаного стану економіки (Квасній & Волошанська, 2025; Панченко, 2018; Скрипниченко та ін., 2023).

Вкрай актуальним є новаторський підхід у дослідженнях лауреатів Нобелівської премії з економіки 2024 р., який полягає передусім у тому, що вчені зуміли розкрити взаємозв'язок між політичними й економічними обмеженнями та стимулами. На думку науковців, у разі, коли політична верхівка вибудовує систему екстракції (вилучення) ресурсів й доходів у своїх вузькокланових інтересах, то у такій країні є неможливими ані розвиток, ані високий рівень добробуту населення. За цих умов влада, що використовує обмеження й примус, формує таку економічну модель, за якої економічний потенціал нації виснажується й не забезпечує довгострокового зростання, зорієнтованого на внутрішній вимір. Отже, відсутні й внутрішні підйоми розвитку, а також передумови для розкриття інноваційно-творчого потенціалу економіки та суспільства загалом (Acemoglu & Johnson, 2023; Аджемоглу & Робінсон, 2017).

З метою активізації господарського розвитку державі слід виявляти наявні диспропорції в економіці. Аналізуючи стан та динаміку функціонування національної економіки, необхідно окреслити перспективи подальшого її розвитку та визначити бажані зміни. Отже, саме держава покликана активно використовувати інструменти, за допомогою яких можна здійснювати ефективну економічну політику. Виважена економічна політика має ґрунтуватися на науковій ідентифікації стратегічних пріоритетів розвитку економіки й визначенні на основі цього концептуальних засад та інструментарію гармонізації інтересів усього суспільства (рис. 2).

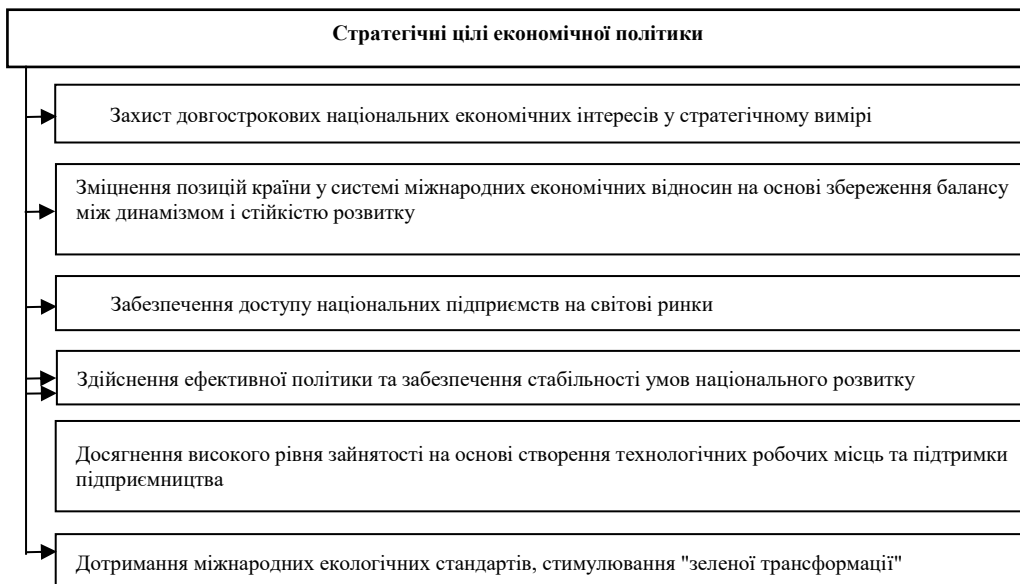

Рис. 2. Стратегічні цілі економічної політики

Джерело: складено авторами на основі власних досліджень та узагальнень.

Аналіз та систематизація світового досвіду дають змогу зазначити, що з позицій системного підходу максимальної динаміки розвитку економіки можна досягти, коли всі підсистеми та регуляторні інституції орієнтуються на кінцеву мету суспільного розвитку. Досвід трансформації економіки України актуалізує питання вибору та обґрунтування напрямів її подальшого розвитку. Багатомірність, масштабність і складність цієї проблеми обумовлюють необхідність її комплексного аналізу на основі різновекторності наукового пошуку. В Україні у контексті масштабних завдань повоєнної модернізації й практичної реалізації політики активізації економічного розвитку необхідні конкретизація пріоритетів, уточнення ресурсного забезпечення й вдосконалення механізмів здійснення економічної політики (Kirkegaard et al., 2022; Городніченко, 2022).

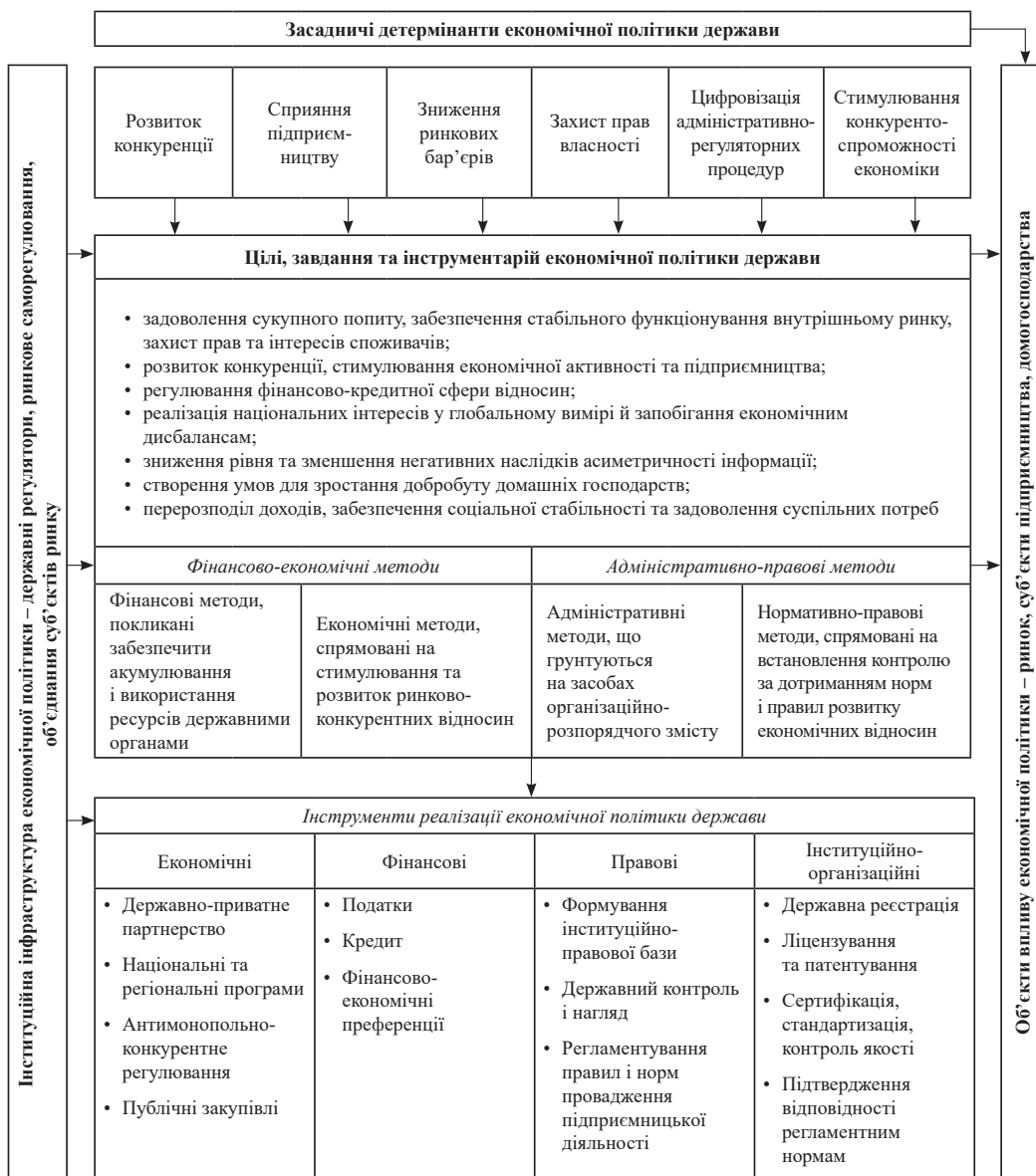

Рис. 3. Інституційні детермінанти економічної політики держави

Джерело: складено авторами на основі власних досліджень та узагальнень.

Для України реалізація економічної політики в контексті новітніх геополітичних загроз має сприяти забезпеченню інноваційного розвитку, підвищенню конкурентоспроможності національних суб'єктів, зростанню рівня та якості життя, а також закласти підґрунтя для стійкого економічного зростання у повоєнний період (Резнікова & Панченко, 2023; Крістенсен та ін., 2024). Водночас реалізація певної моделі економічної політики є не схематичним відображенням теоретичної концепції, а результатом упровадження принципів, які визначаються національними особливостями й традиціями на основі використання конкурентних переваг країни. Актуальними залишаються й питання інструментарію економічної політики у контексті розкриття найважливіших важелів державного впливу на економіку за умов глобальної нестабільності (див. *рис. 3*).

Забезпечення належної динаміки економічного розвитку у сучасних умовах є складним і суперечливим процесом з притаманними йому об'єктивними властивостями й закономірностями. Роль держави за умов сьогоденних глобальних трансформацій визначається перш за все тим, що вона розглядається як суб'єкт, покликаний забезпечити інституційне оформлення та збалансоване функціонування всіх елементів соціально-економічної системи. Наділена повноваженнями здійснювати найважливіші функції від імені суспільства саме держава встановлює правила функціонування та взаємодії суб'єктів економічних відносин у межах визначеного формату й здійснює контроль за дотриманням правил та норм (Мазаракі, Лагутін та ін., 2021).

Ефективність функціонування національної економіки та спроможність витримувати найрізноманітніші шоки визначаються її здатністю належним чином реагувати на негативні явища, що виникають. За сучасних умов особливо гостро проявляються різноманітні загрози та негативні явища, спричинені розгортанням технологічної динаміки, загостренням конкуренції на світових ринках, необхідністю задоволення найрізноманітніших потреб, які постійно зростають, пошуку нових підходів до забезпечення сталого розвитку, посиленням вимог до збалансованості національних інтересів у контексті глобального поступу, необхідністю зваженого балансування між новими можливостями й загрозами в умовах швидкого поширення кризових явищ (Мазаракі, Мельник, Кудирко, 2021; Резнікова, 2018; Корсунський, 2023; *Putera et al.*, 2023; *Bolton & Ockenfels*, 2012).

Оскільки обґрунтування напрямів активізації економічного розвитку посідає вагомe місце у наукових дослідженнях, учені пропонують нові шляхи вирішення проблем. У зв'язку з цим слід звернути увагу на економічну інженерію, яка визначає напрями проектування векторів розвитку економіки. Дослідження у сфері економічної інженерії щоразу більш активно зосереджуються на макроекономічному рівні та набувають міждисциплінарного виміру. Економічна інженерія покликана визначати напрями досягнення макроекономічних цілей. Ринкам потрібне активне проектування, оскільки можуть виникати "ринкова неспроможність і

провали ринку". Через те, що ринкове саморегулювання не може забезпечити сталого збалансованого розвитку, саме економічна інженерія стає вкрай потрібною, оскільки формує перспективні напрями впливу на економічні процеси. У межах економічної інженерії здійснюється дизайн ринків, що концентрується на визначенні векторів розвитку економіки на основі вдосконалених інституційних норм і правил. Здійснення дизайну ринків впливає як на формування теоретичних положень економічної інженерії, так й на практичну реалізацію економічної політики. Застосування інструментарію економічної інженерії дає змогу глибше аналізувати й галузеві ринки (*Bolton & Ockenfels, 2012*).

2. Макроекономічний вимір реалізації економічної політики

В умовах глобальної конкуренції, зокрема й за людський капітал, для країн з ринками, що формуються, важливими є забезпечення стійких темпів приросту ВВП як передумови підвищення рівня життя населення, а також вибір виваженої моделі економічної політики. Каталізатором зростання виступає індустріалізація, основу якої формує активний розвиток промисловості. Цілою низкою досліджень обґрунтовано положення про те, що розширення масштабів промислових потужностей є підґрунтям для формування сукупного попиту й сукупної пропозиції, а також індустріалізації економіки. Крім того, за цих умов створюються нові високотехнологічні робочі місця, зростають доходи домашніх господарств, що формує необхідний попит, який може задовольнятися завдяки випуску конкурентоспроможних товарів національними виробниками (Кіндзерський, 2021; Омельяненко та ін., 2024).

Національна індустрія спроможна стати активним стимулятором розвитку освітньо-наукової сфери, новітніх технологій, а також спонукальним мотивом модернізації інфраструктури. Випуск національної продукції стимулює зростання продуктивності праці, підвищення доходів, зайнятості й появу нових видів діяльності, що обумовлено притаманною індустрії здатністю генерування й підтримання широкого спектра економічних зв'язків. У разі, коли всі перелічені зв'язки виникають і взаємно підтримуються, індустріалізація за своєю природою може стати всеохопною, оскільки її результатом є підвищення фундаментальних детермінант функціонування економіки за низкою параметрів, що дозволяє країнам вийти з пастки низьких і середніх доходів (Кіндзерський, 2021).

Поглиблення глобалізації прискорює технологічно-інноваційний розвиток. На основі впровадження інновацій більшість країн розвинули технологічні можливості та змогли інтегруватися у глобальні ланцюги створення вартості. Саме тому уряди під впливом глобалізації стимулюють інноваційний процес, що відкриває можливості для підвищення національної конкурентоспроможності. У цьому контексті варто згадати про Глобальний індекс інновацій, який формується з метою визначення

інноваційного потенціалу країн (*Global Innovation Index, n. d., 2024, 2023, 2020, 2015*). У таблиці наведені показники України у зазначеному рейтингу за 2015–2024 рр. Утім Україна у 2024 р. посіла 60-те місце зі 133 країн, що потрапили до рейтингу. Найнижчі показники у 2024 р. Україна демонструє за субіндексом "Інституційне середовище" – 107-ме місце.

Водночас інструментарію стимулювання інновацій належить вагомий роль у системі важелів економічної політики, зокрема й у контексті повоєнної модернізації України. Для нашої країни важливими напрямками розвитку мають стати підвищення якості державного управління, зміцнення верховенства права та реальна й дієва боротьба з корупцією. Зазначені кроки позитивним чином впливатимуть на покращення інвестиційного клімату, що своєю чергою сприятиме залученню як національних, так й іноземних інвестицій.

Таблиця

Україна у вимірі Глобального індексу інновацій протягом 2015–2024 рр.

Показник	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Глобальний індекс інновацій	64	56	50	43	47	45	49	57	55	60
Інституційне середовище	98	101	101	107	96	93	91	97	100	107
Людський капітал і дослідження	36	40	41	43	51	39	44	49	47	54
Інфраструктура	112	99	90	89	97	94	94	82	77	82
Розвиток внутрішнього ринку	89	75	81	89	90	99	88	102	104	85
Розвиток бізнесу	78	73	51	46	47	54	53	48	48	45
Розвиток технологій та економіки знань	34	33	32	27	28	25	33	36	45	34
Креативність	75	58	49	45	42	44	48	63	37	68

Джерело: складено авторами за даними (*Global Innovation Index, n. d.*).

Індустріальний розвиток трансформує інституційну й секторальну структуру економіки та реалізується на основі активної економічної політики. Інституційно-структурні зміни обумовлюються активною промисловою політикою, яка визначає підвищення якісних детермінант і фундаментальних чинників довгострокового розвитку. Секторально-структурні зміни ґрунтуються на основі перетворення виробничої структури й забезпечення динамічного розвитку пріоритетних видів економічної діяльності, що забезпечує перехід на вищий технологічний рівень і диверсифікацію напрямів підприємництва.

Після кількох глобальних криз останніх десятиліть, у тому числі й кризи 2020 р., національні уряди переконалися у провідній ролі індустрії щодо зростання рівня життя й зайнятості. ЄС і США у формуванні стратегічних пріоритетів ставлять завдання зміцнити своє світове технологічне домінування на основі розроблення та впровадження новітніх

технологій. Розвинені країни суттєво змінили економічну політику на тлі загострення міжнародної конкуренції та появи нових індустріальних економік. Так, у США здійснюється прямий вплив держави на напрями розвитку суб'єктів господарювання. Така дія спрямована на реіндустріалізацію національної економіки, забезпечення її стійкості та глобального технологічного домінування. Вектори політики визначають національні стратегії, програми та ініціативи з підтримання традиційних і розвитку нових галузей економіки (Кіндзерський, 2021).

Економічна політика також зазнала суттєвих змін під впливом нової глобальної реальності. Зокрема, в Японії на тлі зростання попиту на мікрочіпи для штучного інтелекту та загострення геополітичних ризиків готують запуск пілотних ліній та початок виробництва передових напівпровідників у 2025 р., плануючи налагодити масове виробництво. Уряд Японії продовжує масштабну підтримку галузі. До 2030 р. буде виділено понад 10 трлн єн (63 млрд дол. США) на розвиток напівпровідникової промисловості. У бюджеті країни на 2025 р. закладено 332.8 млрд єн (2.1 млрд дол. США) на підтримку масового виробництва напівпровідників нового покоління. Саме 2025 р. може стати поворотним в історії відродження японської напівпровідникової промисловості, над яким спільно працюють держава й приватний сектор (*Japanese Chip Industry Poised for a Comeback*, 2024).

Економічна політика стимулювання індустріального розвитку в Європейському Союзі так само заслуговує на детальний аналіз. Загалом можна стверджувати, що така політика має на меті підвищення конкурентоспроможності економіки ЄС на засадах інноваційно-технологічного розвитку й на основі адаптації до внутрішніх загроз і структурних трансформацій глобального характеру. Водночас застосування в ЄС секторальних інструментів політики допускається як виняток в окремих випадках. Йдеться про селективну державну допомогу, яка надається таким галузям, як сільське, лісове, рибне господарства, транспорт, а також про реструктуризацію та закриття підприємств металургії та вуглевидобування (Омельяненко та ін., 2024; Кіндзерський, 2021).

Однак рівень секторальної підтримки значно перевищує той, що офіційно декларується. Для розширення зазначеної підтримки в ЄС застосовуються різні масштабні ініціативи, що подаються у вигляді потенційних загроз, для подолання яких необхідно спільно діяти державі та суб'єктам господарювання. Реалізація таких ініціатив завжди ґрунтується на вдосконаленні технологічних характеристик. Для цього виділяються значні фінансові ресурси підприємствам і галузям як пряма фінансова допомога за умови її подальшого спрямування на технологічну модернізацію. Серед найбільш значущих ініціатив Європейська зелена угода (*The European Green Deal*), мета якої полягає в тому, щоб до 2050 р. трансформувати виробництво ЄС у кліматично нейтральне. Важливе місце в Європейській зеленій угоді належить промисловому сектору ЄС (Омельяненко та ін., 2024; Резнікова & Панченко, 2023).

3. Удосконалення економічної політики в контексті забезпечення сталого розвитку

У контексті пошуку напрямів активізації розвитку економіки слід звернути увагу на Звіт про глобальні економічні виклики ЄС та шляхи їх розв'язання (далі – Звіт), оприлюднений 9 вересня 2024 р. Звіт порівнюють з Планом Маршалла для повоєнної Європи та Новим курсом у США 30-х рр. ХХ ст. Понад рік колишній голова Європейського центрального банку та у минулому очільник уряду Італії Маріо Драгі на прохання керівництва Єврокомісії досліджував визначальні причини, через які ЄС суттєвим чином відстав в економічному вимірі від інших країн світу. Один з рецептів вирішення проблеми полягає у збільшенні інвестицій в інновації та підвищенні продуктивності праці в Європі до 800 млрд євро щороку. Йдеться про важливий документ у середньостроковому майбутньому ЄС. Зазначений Звіт спроможний сприяти зростанню інвестицій в економіку ЄС у середньостроковій перспективі до 5% ВВП (*The Future of European Competitiveness, 2024*).

Перший серед трьох основних викликів, які виділяє М. Драгі, – це нестача інновацій. Другим є декарбонізація, третій – виклик щодо здатності Європи забезпечувати власну національну безпеку. Таке питання актуалізувалося через агресію РФ проти України. Ці проблеми об'єднані кумулятивним ефектом проблем, з якими зіткнувся ЄС. Важливість проблеми полягає не в тому, що в Європі не вистачає інноваційних підприємств, а що Європа вкрай повільно комерціалізує такі інновації. Здебільшого інноваційні європейські компанії здійснюють перереєстрацію у США. Оскільки внутрішній ринок в ЄС активно трансформується, компаніям значно легше масштабувати власні підприємницькі проекти на набагато більш інтегрованому й місткому ринку Сполучених Штатів Америки (*The Future of European Competitiveness, 2024*).

На думку Драгі, якщо йдеться про створення справді великого інтегрованого ринку, де компанія, заснована, наприклад, у Франції, могла якнайлегше розширюватися до Німеччини, Швеції, Італії та інших країн, потрібно більше не лише інвестицій, але й спільно діяти на рівні ЄС. Проте у країнах існують відмінності у технологічності та продуктивності. Наприклад, Швеція, Данія мають хоча і не такий високий, як у США, але все таки суттєвий рівень венчурного фінансування. Ці країни мають чимало успішних стартапів, а також значну кількість великих глобальних компаній. Зокрема данський фармацевтичний гігант *Novo Nordisk* зараз є найбільшою за рівнем капіталізації компанією Європи. У Швеції доцільно згадати низку технологічних стартапів, зокрема платіжний сервіс *Klarna* та *Skype* (*The Future of European Competitiveness, 2024*).

Однак, наприклад, в Італії з її великою економікою та яка входить до G7, функціонує значна кількість малих компаній та родинних підприємств, яким важко інвестувати в підвищення продуктивності праці. До того ж Італія має додаткові рівні регулювання діяльності компаній. Тож загальний рівень продуктивності та фінансування венчурного

капіталу та інновацій, витрат на наукові дослідження й розробки в Італії значно нижчий, ніж у країнах Північної Європи. Драгі рекомендував збільшити інвестиції в технологічний сектор та підвищити продуктивність в ЄС до 800 млрд євро на рік. У Звіті вказано, що таке збільшення має відбуватися на основі поєднання державних і приватних ресурсів. З боку держави джерелом повинні стати спільні ресурси країн – членів ЄС. До того ж окреме питання полягає у тому, як забезпечити достатній обсяг інвестицій на рівні окремих країн. Коли національні уряди стикаються з проблемами бюджетного дефіциту, вони часто скорочують саме бюджетні інвестиційні програми. Приватні фінансові ресурси також можна мобілізувати, наприклад, більш активно залучаючи через ринки капіталу заощадження домашніх господарств (*The Future of European Competitiveness*, 2024).

Одна з ключових тем Звіту – скорочення вартості ресурсів з акцентом на зеленій енергетиці. Основне питання полягає в тому, що Європа ніколи не зможе конкурувати за вартістю енергії, поки використовуватиме викопне паливо. Тому ЄС потрібно декарбонізувати свою економіку й повністю перейти на відновлювані джерела енергії. У короткостроковій перспективі досягти рекомендованого рівня інвестицій у 800 млрд євро на рік не вдасться. Також політичний дискурс в ЄС значною мірою зараз стосується не підвищення продуктивності, а обмеження міграції. При цьому зазнає змін також й бюджетний процес у ЄС. Уже протягом 2025 р. можна буде переглянути пріоритети відповідно до рекомендацій М. Драгі. Зокрема йдеться про декарбонізацію, зменшення залежності від постачання критичних корисних копалин та посилення оборонного сектору (*The Future of European Competitiveness*, 2024).

Також у Звіті йдеться про створення європейської оборонної індустрії. У середньостроковій перспективі це буде одним з найактуальніших завдань. Важливу роль у цьому зможе відіграти Україна, де можуть бути розміщені підприємства з виробництва такої продукції. Окрім акценту на інноваціях, що є викликом для всіх країн Європи, слід відзначити ще й декарбонізацію, що означає, що під час відбудови енергетики після російських атак, щоб відповідати вимогам ЄС, Україні потрібно зосередитися на відновлювальних джерелах енергії.

Водночас Україна стане критично важливою складовою європейської безпеки. Вкрай важливо, що не тільки наша країна потребує вступу в ЄС, але й Євросоюз має стати зацікавленим у членстві нашої країни для реалізації довгострокових цілей Звіту (*The Future of European Competitiveness*, 2024). Крім того, за визнанням європейських експертів, ціла низка секторів української економіки володіє великим потенціалом у контексті інтеграції з ЄС. Йдеться передусім про торгівлю, транспорт, енергетику, машинобудування, сектор високих технологій, АПК, металургію, гірничодобувну промисловість. Однак для того, щоб вказана інтеграція стала успішною, ЄС й Україна мають розробити виважену торговельну політику (Ослунд & Кубілюс, 2024).

У контексті пошуку напрямів активізації розвитку економіки в Україні слід звернути увагу на можливості виваженого протекціонізму, що тісно пов'язаний з фіскальною, монетарною та зовнішньоторговельною політикою, які у сукупності спроможні стимулювати економічне зростання. Ключовим при обранні векторів впливу є забезпечення умов, коли національна економіка, отримуючи переваги конкурентоспроможності на основі формування певної структури, детермінує необхідний рівень конкурентоспроможності зовнішньоекономічного сектору. Протекціоністські заходи, які впливають на внутрішній ринок, сприяють ефективності й зовнішньоекономічного сектору.

Саме такий виважений протекціонізм відкриває можливості для надання підтримки національним суб'єктам підприємницької діяльності у конкурентному протистоянні на світових ринках. Крім того, раціональні протекціоністські заходи спрямовані на досягнення подвійної мети. По-перше, йдеться про те, що державні інституції сприяють зростанню інтенсивності конкуренції у тих секторах і видах економічної діяльності, в яких спроможності національних компаній є співмірними з можливостями іноземних суб'єктів, або у ситуаціях, коли подальша динаміка розвитку національного виробництва неможлива без використання технологічних рішень і ресурсів закордонних агентів. По-друге, держава вдається до блокування доступу до тих сфер і галузей, які або не готові до відкритої конкуренції, або діяльність яких безпосереднім чином пов'язана з необхідністю забезпечення національної економічної безпеки. Якраз така діалектика покликана забезпечити процес стійкого економічного зростання (Мазаракі, Мельник, & Кудирко, 2021). Показовим також є й те, що в умовах цифровізації економічного розвитку здебільшого країни застосовують витончений інструментарій цифрового неопротекціонізму, що передбачає використання можливостей всесвітньої мережі зі здійснення контролю за операціями з електронної торгівлі, впливу на споживчі уподобання покупців тощо. Очевидно, що у найближчій перспективі як національні уряди, так і міжнародні інституції змушені будуть розв'язувати згадану проблему (Резнікова & Панченко, 2023).

У контексті пошуку внутрішніх резервів активізації розвитку української економіки слід зауважити, що у світовій практиці вважається недоцільним і нераціональним надавати перевагу у публічних закупівлях товарам іноземного виробництва, якщо аналогічна продукція виготовляється національними суб'єктами. За цих умов важливою є вимога до наявності місцевої складової в товарах при публічних закупівлях продукції машинобудування, транспорту, енергетики, зв'язку, комунальної техніки тощо. Подібна практика закупівель діє в усіх розвинених країнах. Так, зокрема, у США захист робочих місць в економіці через публічні закупівлі може здійснюватися за низкою напрямів підтримки місцевих виробників, що передбачають закриття можливостей для того, аби оминати вимоги про купівлю продукції національного виробництва, збільшення цінових преференцій місцевим суб'єктам, підвищення вимог щодо частки місцевої складової у закупівлях (Панченко, 2018; Кіндзерський, 2021).

Стимулювання індустріалізації має ґрунтуватися на раціональному поєднанні структурних і фундаментальних чинників розвитку. В Україні протягом тривалого періоду ні першим, ні другим практично взагалі не надавалася увага в економічній політиці. У цьому зв'язку варто відходити від орієнтації на використання лише поточних конкурентних переваг на основі дешевих ресурсів, зосередження на яких значною мірою й зумовило деіндустріалізацію економіки та сприяло закріпленню за країною нераціональної спеціалізації у міжнародному поділі праці (Геєць, 2023; Кіндзерський, 2021).

Розбудова структурних і фундаментальних засад розвитку економіки має орієнтуватися на формування перспективних конкурентних переваг, заснованих на знаннях і технологіях, що дозволить трансформувати структуру національного виробництва й подолати його технологічне відставання. У контексті стимулювання структурних чинників слід виділити індустріальні сектори – прискорювачі швидкого зростання з наданням їм державної підтримки, застосуванням інструментарію національного конкурентного законодавства і міжнародних угод щодо створення правових підстав їх застосування. Натомість в Україні доволі часто відстоюються погляди про те, що розвиток національної економіки має здійснюватися здебільшого на основі малого підприємництва. Однак його суб'єкти далеко не завжди здатні повноцінно конкурувати з багатонаціональними глобальними корпораціями. Тому, беручи до уваги зосередження ринкової влади в окремих країнах, а також ефекти політичного впливу, з одного боку, а з іншого – поширення інновацій в умовах нестабільності та невизначеності, в Україні провідні позиції у пріоритетних секторах можуть посідати саме національні корпорації, засновані на засадах вертикальної інтеграції. Такі корпорації спроможні формувати позитивні ефекти концентрації ринкової влади у контексті стратегічної довгострокової перспективи (Кіндзерський, 2021; Уманців, 2021). У цьому зв'язку Дж. Стадвел з Кембриджського університету звертає увагу на те, що "для фінансування промислового розвитку протягом тривалого часу необхідні величезні інвестиції, і це означає, що великий бізнес відіграє провідну роль у економічному розвитку". Дослідник переконаний, "що роль великих компаній важливіша за роль великих країн, – існує чимало багатих дрібних чи малонаселених країн з великими компаніями, таких, як Бельгія чи Швеція, але не існує великих країн, які стали б заможними з допомогою дрібних компаній" (Стадвел, 2022, с. 225).

У процесі реалізації державою економічної політики має здійснюватися й активне використання інноваційних засад активізації технологічного розвитку національного господарства. Інноваційні чинники покликан впливати на економіку на основі узгодження інноваційної політики з фіскальною, монетарною, промисловою, науково-технічною та зовнішньоекономічною політикою й за умови досягнення єдності інтересів та злагоджених взаємин між державою, підприємницьким сектором та

інститутами громадського суспільства. Інноваційна екосистема ґрунтується на динамічних взаємозв'язках між економічними агентами й має втілюватися в інноваційній активності та технологічній модернізації економіки.

За умови посилення залежності рівня життя домогосподарств від подальшого збільшення масштабів виробництва та споживання товарів і послуг державним інституціям доводиться шукати баланс між інфляцією та стагнацією, докладати зусиль у напрямі стимулювання виробництва та зниження рівня безробіття, соціальним захистом населення й поширеними зловживаннями та допомогою з безробіття. Саме тому виникає проблема пошуку шляхів збереження високого рівня життя, а також достатності ресурсів і дешевої енергії в період зеленої трансформації й цифровізації.

Критики неолібералізму зауважують, що у світі значна частина технологічних продуктів з'явилася завдяки державним інвестиціям. Йдеться, зокрема, про всесвітню мережу Інтернет, *Wi-Fi*, *GPS* тощо. У США джерелом технологічного розвитку стала ефективна система трансферу технологій і впровадження результатів наукових досліджень у виробництво. Зазначені приклади слугують обґрунтуванню векторів формування нового глобального світоустрою, визначення напрямів підтримки певних галузей економіки в інтересах усього суспільства, необхідності більш збалансованого розподілу доходів. На базі віднайдення такого консенсусу можуть бути сформовані програми подальшої діяльності міжнародних інституцій (Коен & Делонг, 2023).

Висновки

За результатами проведеного дослідження підтверджено гіпотези щодо досягнення глобальною економічною нестабільністю рівня, за якого державі необхідно більш активно реагувати на перебіг макроекономічних процесів, а також про те, що здебільшого у країнах світу відбувається перегляд парадигмальних засад ролі держави у господарських процесах у напрямі посилення її впливу на економіку. Глибинний вимір соціально-економічних трансформацій у XXI ст. обумовлений усвідомленням необхідності державного втручання в дію ринкового механізму, змінами соціальної структури суспільства та цілої низки технологічних чинників. Зазначені зміни обумовили стійке накопичення глобальних дисбалансів, що виявилися у неспроможності традиційного інструментарію регулювання економічних процесів у XXI ст.

Економічна політика держави в умовах глобальних трансформацій покликана здійснювати виважений вплив на збалансоване функціонування й розвиток усіх складових національної економічної системи. Держава як інституція, що представляє інтереси всіх суспільних груп, визначає вимоги до діяльності та взаємодії економічних акторів у межах певного економіко-правового порядку й реалізує свої повноваження.

Надійною фундаментальною основою для провадження збалансованої економічної політики повинна слугувати теоретико-методологічна

інтерпретація стратегічних орієнтирів розвитку економіки й обґрунтування на базі цього концептуально-засадничих підходів та інструментарію з метою формування системних індикаторів ідентифікації наближення глобальних макроекономічних дисбалансів у майбутньому. Водночас незаперечним є факт, що досягнення встановлених пріоритетів соціально-економічного розвитку може бути забезпечене за умови поєднання потенціалу ринку з його конкурентно-підприємницькими підйомами та регулювально-стимулювальними можливостями держави.

Україна потребує економічної стратегії, підкріпленої ресурсами та інструментами реалізації, що створить підґрунтя для появи конкурентоспроможних національних компаній та здійснення прориву у низці перспективних напрямів, як-от високотехнологічне машинобудування, військово-промисловий комплекс, переробка аграрної продукції, зелена енергетика, індустрія творчої економіки, цифрова трансформація тощо. Водночас розвивати власне виробництво потрібно не завдяки заборонам на ввезення імпортованих товарів, а на основі підвищення якості національних. За умов глобальної конкуренції економічна самодостатність країни не може бути абсолютною, однак вона є необхідною для видів економічної діяльності, що забезпечують продовольчу, військову та енергетичну безпеку на основі реалізації національного потенціалу. У контексті зазначеного перспективою подальших наукових розвідок є дослідження напрямів модифікації економічної політики держави в Україні за умов прискорення євроінтеграційних процесів та повоєнної модернізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ/REFERENCE

- Acemoglu, D., & Johnson, S. (2023). Power and progress: our thousand-year struggle over technology and prosperity. New York: *John Murray Press*. 560.
- Bolton, G., & Ockenfels, A. (2012). Behavioral Economic Engineering. *Journal of Economic Psychology*, 33(3), 665–676. <https://doi.org/10.1016/j.joep.2011.09.003>
- Coibion, O., Gorodnichenko, Y., & Kumar, S. (2023). The Effect of Macroeconomic Uncertainty on Firm Decisions. *Econometrica*, (91), 1297–1332. <https://doi.org/10.3982/ECTA21004>
- Danylyshyn, B. (2023). Ensuring Macroeconomic Stability under the Martial Law. *Science and innovation*, 19(1), 3–19. <https://doi.org/10.15407/scine19.01.003>
- Global Innovation Index. (n. d.). <https://www.wipo.int/en/web/global-innovation-index>
- Heyets, V., Podolets, R., & Diachuk, O. (2022). Post-War Economic Recovery of Ukraine in the Imperatives of Low-Carbon Development. *Science and innovation*, 18(6), 3–16. <https://doi.org/10.15407/scine18.06.003>
- Japanese Chip Industry Poised for a Comeback. (n. d.). <https://www.japantimes.co.jp/business/2025/01/03/tech/japan-chipmakers-stage-comeback>
- Kirkegaard, J., Kleine-Brockhoff, T., Stokes, B., & Ganster, R. (2022). Designing Ukraine’s Recovery in Spirit of the Marshall Plan. *Principles, Architecture, Financing, Accountability: Recommendations for Donor Countries*. GMF. Washington. 44.
- Putera, P. B., Widianingsih, I., Ningrum, S., Suryanto, S., & Rianto, Y. (2023). Policy Dynamics in Contemporary Public Administration Studies: A Conceptual Analysis. *Public Policy and Administration*, 22(1). 74–90. <https://doi.org/10.5755/j01.ppa.22.1.31435>
- The Future of European Competitiveness. (2024). *In-depth Analysis and Recommendations*. Part B. https://commission.europa.eu/document/download/ec1409c1-d4b4-4882-8bdd-3519f86bbb92_en?filename=The%20future%20of%20European%20competitiveness_%20In-depth%20analysis%20and%20recommendations_0.pdf

Аджемоглу, Д., & Робінсон, Дж. (2017). Чому нації занепадають (пер. з англ. О. Дем'янчука. Київ: Наш формат, 440.	Acemoglu, D., & Robinson, J. (2017). Why Nations Decline (translated from English by O. Demianchuk. Kyiv: Nash format. 440.
Банерджі, А., & Дюфло, Е. (2021). Дієва економіка для важких часів (пер. з англ. Р. Клочко (Ред.). Київ: Наш формат. 416.	Banerjee, A., & Duflo, E. (2021). <i>Effective Economics for Hard Times</i> (translated from English by R. Klochko (Ed.). Kyiv: Nash format. 416.
Бєлікова, Н., Губарєва, І., Зінченко, В., Іванов, Ю., Іванова, О., Кизим, М., Котляров, Є., Крячко, Є., Лаптев, В., Марущенко, О., Полякова, О., Решетняк, О., Семигуліна, І., Трушкіна, Н., Хаустова, В., Хаустов, М., Шликова, В., & Ярошенко, І. (2023). <i>Повоєнне відновлення економіки України: проблеми та напрямки вирішення</i> . (В. Хаустова, Ред.). Харків: ФОП Лібуркіна Л. М., 240.	Bielikova, N., Gubarieva, I., Zinchenko, V., Ivanov, Yu., Ivanova, O., Kyzym, M., Kotliarov, Ye., Kriachko, Ye., Laptiev, V., Marushchenko, O., Poliakova, O., Reshetniak, O., Semygulina, I., Trushkina, N., Khaustova, V., Khaustov, M., Shlykova, V., & Yaroshenko, I. (2023). <i>Post-war recovery of the Ukrainian economy: problems and directions of solution</i> . (edited by V. Khaustova). Kharkiv: PE Liburkina L. M., 2023. 240.
Бобух, І., Кіндзерський, Ю., & Фашевська, О. (та ін.). (2023). <i>Інклюзивні інститути забезпечення розвитку економіки України</i> . Ін-т екон. та прогнозув. НАН України. 360.	Bobukh, I., Kindzerskyi, Yu., & Fashchevska, O. (et al.). (2023). <i>Inclusive institutions for ensuring the development of the Ukrainian economy</i> . Institute of Economics and Forecasting. National Academy of Sciences of Ukraine. 360
Гєсць, В. (2023). Формування профілю стратегічно важливих видів промислової діяльності в Україні (погляд на перспективу). <i>Економіка України</i> , (9), 3–29. https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.09.003	Heiets, V. (2023). Formation of the profile of strategically important types of industrial activity in Ukraine (perspective). <i>Economy of Ukraine</i> , (9), 3–29. https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.09.003
Гєсць, В. (2024). Економічна соціалізація на шляху до солідарного конструювання реальності. <i>Соціологія: теорія, методи, маркетинг</i> , (4), 27–50. https://doi.org/10.15407/sociology.2024.04.27	Heiets, V. (2024). Economic socialization on the way to solidary construction of reality. <i>Sociology: theory, methods, marketing</i> , (4), 27–50. https://doi.org/10.15407/sociology.2024.04.27
Герасименко, А. (2020). Нова нормальність економіки ХХІ ст. <i>Вісник Київського національного торговельно-економічного університету</i> , (3), 5–26. https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2020(131)01	Gerasymenko, A. (2024). The new normality of the economy of the 21st century. <i>Herald of the Kyiv National University of Trade and Economics</i> , (3), 5–26. https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2020(131)01
Городніченко Ю., Сологуб І., & Вебер ді Мауро Б. (2022). <i>Відбудова України: принципи та політика</i> . 507.	Gorodnichenko Yu., Sologub I., & Weber di Mauro B. (2022). <i>Reconstruction of Ukraine: Principles and Policy</i> . 507.
Гриценко, А. (2022). Економічні суперечності глобалізації і локалізації та їх сучасні прояви. <i>Економічна теорія</i> , (4), 5–29. https://doi.org/10.15407/etet2022.04.005	Grytsenko, A. (2022). Economic contradictions of globalization and localization and their modern manifestations. <i>Economic theory</i> , (4), 5–29. https://doi.org/10.15407/etet2022.04.005
Гуменюк, В. (2023). Стратегічне планування як спосіб здійснення державного управління. <i>Економічна теорія</i> , (4), 45–71. https://doi.org/10.15407/etet2023.04.049	Humeniuk, V. (2023). Strategic planning as a way to implement public administration. <i>Economic theory</i> , (4), 45–71. https://doi.org/10.15407/etet2023.04.049
Звєряков, М. (2023). Концепція соціального ринкового господарства в повоєнному відновленні України. <i>Економіка України</i> , (3), 3–23. https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.03.003	Zveriaikov, M. (2023). The concept of social market economy in the post-war recovery of Ukraine. <i>Economy of Ukraine</i> , (3), 3–23. https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.03.003
Квасній, Л., & Волошанська, А. (2025). Трансформація промислового сектора України в умовах подолання деіндустріалізації. <i>Academy review</i> , (1), 175–192. https://doi.org/10.32342/3041-2137-2025-1-62-13	Kvasniy, L., & Voloshanska, A. (2025). Transformation of the industrial sector of Ukraine in the context of overcoming deindustrialization. <i>Academy review</i> , (1), 175–192. https://doi.org/10.32342/3041-2137-2025-1-62-13
Кизим, М., Хаустова, В., Бєлікова, Н., Полякова, О., Зінченко, В., Петрикєва, О., Леванда, О., Хаустов, М., & Луценко, Н. (2023). <i>Теоретичні аспекти виходу України з "пастки відсталості"</i> . ФОП Лібуркіна Л. М. 402.	Kyzym, M., Khaustova, V., Bielikova, N., Poliakova, O., Zinchenko, V., Petrykiva, O., Levanda, O., Khaustov, M., & Lutsenko, N. (2023). <i>Theoretical aspects of Ukraine's exit from the "trap of backwardness"</i> . PE Liburkina L. M. 402.

Кіндзерський, Ю. (2021). Інклюзивна індустріалізація для сталого розвитку: до засад теорії та політики формування. <i>Економіка України</i> , (5), 3–39. https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.05.003	Kindzerskyi, Yu. (2021). Inclusive industrialization for sustainable development: towards the principles of theory and policy of formation. <i>Economy of Ukraine</i> , (5), 3–39. https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.05.003
Кістерський, Л. (2023). Стратегічні принципи повоєнного відновлення України. <i>Економіка України</i> , (2), 3–16. https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.02.003	Kisterskyi, L. (2023). Strategic principles of post-war recovery of Ukraine. <i>Economy of Ukraine</i> , (2), 3–16. https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.02.003
Коен, С., & Делонг, Б. (2023). Американське економічне диво і Александер Гамільтон (пер. з англ. Р. Ключко (Ред.)). <i>Наш формат</i> , 192.	Cohen, S., Delong, B. (2023). The American Economic Miracle and Alexander Hamilton (translated from English by R. Klochko (Ed.)). <i>Nash format</i> , 192.
Корощенко, М. (2024). Модель "належного урядування" як шлях реформування публічної політики в Україні. <i>Економіка України</i> , (4), 57–67. https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.04.057	Koroshchenko, M. (2024). The model of "good governance" as a way to reform public policy in Ukraine. <i>Economy of Ukraine</i> , (4), 57–67. https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.04.057
Корсунський, С. (2023). <i>Як нації відновлюються: досвід Східної Азії</i> . Віват. 192.	Korsunskyi, S. (2023). <i>How nations recover: the experience of East Asia</i> . Vivat. 192.
Крістенсен, К. М., Оджомо, Е., & Діллон, К. (2024). Парадокс процвітання. Як інновації можуть вивести нації з бідності. (пер. з англ. О. Замойська (Ред.)). <i>Видавництво Старого Лева</i> . 416.	Christensen, K. M., Ojomo, E., & Dillon, K. (2024). The Paradox of Prosperity. How innovations can lead nations out of poverty (translated from English by O. Zamoiska (Ed.)). <i>Old Lion Publishing House</i> . 416.
Мазаракі, А., Лагутін, В., & Герасименко, А. (та ін.) (2021). <i>Концептуально-методологічні трансформації економічної теорії ХХІ століття</i> . Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 344.	Mazaraki, A., Lagutin, V., & Gerasymenko, A. (et al.). (2021). <i>Conceptual and methodological transformations of economic theory in the 21st century</i> , Kyiv National University of Trade and Economics. 344.
Мазаракі, А., Мельник, Т., & Кудирко, Л. (2021). Економіка України: імпортозаміщення vs імпортозалежність. (А. Мазаракі Ред.). Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 272.	Mazaraki, A., Melnyk, T., & Kudyрко, L. (2021). Economy of Ukraine: import substitution vs import dependence. (A. Mazaraki Ed.). Kyiv National University of Trade and Economics. 272.
Наїр, Ч. (2020). <i>Держава сталого розвитку. Майбутнє урядування, економіки та суспільства</i> (пер. з англ. І. Гнатковська (Ред.)). Київ: <i>Наш формат</i> . 288.	Nair, Ch. (2020). <i>The State of Sustainable Development. The future of governance, economy and society</i> (translated from English by I. Hnatkovska (Ed.)). Kyiv: <i>Nash format</i> . 288.
Небрат, В., Супрун, Н. (та ін.). (2024). <i>Держава і ринок в економічному розвитку та у повоєнному відновленні: зарубіжний досвід</i> . Інститут економіки та прогнозування НАН України. 416.	Nebrat, V., & Suprun N. (et al.). (2024). <i>State and market in economic development and post-war recovery: foreign experience</i> . Institute of Economics and Forecasting. National Academy of Sciences of Ukraine. 416.
Омельяненко, В. та ін. (2024). <i>Від кризи до зростання: уроки ЄС для промислового відновлення України</i> . (В. Омельяненко, Ред.). Ін-т екон. пром-сті НАН України. 198.	Omelianenko, V. (et al.). (2024). <i>From Crisis to Growth: EU Lessons for Ukraine's Industrial Recovery</i> (V. Omelianenko (Ed.)). Institute of Economic Industry of the National Academy of Sciences of Ukraine. 198.
Ослунд, А., & Кубілюс, А. (2024). Відбудова, реформування та вступ України до ЄС. (перекл. з англ. А. Ковальчука (Ред.)). <i>Видавництво Старого Лева</i> , 144 с.	Oslund, A., & Kubilius, A. (2024). Reconstruction, Reform and Ukraine's Accession to the EU. (translated from English by A. Kovalchuk (Ed.)). <i>Old Lion Publishing House</i> . 144.
Панченко, В. (2018). <i>Глобальні виміри неопroteкціонізму: теорія і практика</i> . Аграр Медіа Груп. 618.	Panchenko, V. (2018). <i>Global Dimensions of Neo-Protectionism: Theory and Practice</i> . Agrarian Media Group. 618.
Пирожков, С., Хамітов, Н., Головаха, Є., Дембіцький, С., Лібанова, Е., Скрипнюк, О., & Стоєцький, С. (2024). Збереження і розвиток України в умовах війни та миру. <i>Наукова думка</i> , 220.	Pyrozkhov, S., Khamitov, N., Holovakha, Ye., Dembitskyi, S., Libanova, E., Skryplniuk, O., & Stoietskyi, S. (2024). Preservation and development of Ukraine in war and peace. <i>Naukova Dumka</i> , 220.

Пізано, Г., & Ші, В. (2024). Індустріальний ренесанс Америки. Шлях до національного процвітання (пер. з англ. А. Морозовський (Ред.). Київ: <i>Наш формат</i> . 176.	Pisano, G., & Shea, W. (2024). The Industrial Renaissance of America. The path to national prosperity (translated from English by A. Morozovsky (Ed.). Kyiv: <i>Nash format</i> . 176.
Резнікова, Н. В. (2018). <i>Економічна незалежність країн в умовах глобальних трансформацій</i> . Аграр Медіа Груп. 460.	Reznikova, N. V. (2018). <i>Economic independence of countries in the context of global transformations</i> . Agrarian Media Group. 460.
Резнікова, Н., & Панченко, В. (2023). Репортажі із цивілізаційних фронтів. На передовій міжнародної економічної політики. <i>Аграр Медіа Груп</i> . 234.	Reznikova, N., & Panchenko, V. (2023). Reports from civilizational fronts. At the forefront of international economic policy. <i>Agrarian Media Group</i> . 234.
Сіденко, В. (2021). Стівідношення глобалізації та локалізації економічних процесів в умовах зростання глобальних ризиків. <i>Економічна теорія</i> , (3), 72–90.	Sidenko, V. (2021). The ratio of globalization and localization of economic processes in the context of increasing global risks. <i>Economic Theory</i> , (3), 72–90.
Скрипниченко, М., Шумська, С., & Яценко, Г. (та ін.). (2023). <i>Траєкторії розвитку повоєнної економіки України в системі координат постпандемічного світу</i> . Ін-т екон. та прогнозів. НАН України. 202.	Skrypnychenko, M., Shumska, S., & Yatsenko, G. (et al.). (2023). <i>Trajectories of development of the post-war economy of Ukraine in the coordinate system of the post-pandemic world</i> . Institute of Economics and Forecasting. National Academy of Sciences of Ukraine. 202.
Стадвел, Дж. (2022). Чому Азії вдалося. Успіхи і невдачі найдинамічнішого регіону світу (пер. з англ. О. Цехановська (Ред.). <i>Наш формат</i> , 448.	Studwell, J. (2022). Why Asia succeeded. The successes and failures of the world's most dynamic region (translated from English by O. Tsekhanovska (Ed.). <i>Nash format</i> . 448.
Талеб, Н. Н. (2022). Обдурені випадковістю. Незрима роль шансу в житті та бізнесі (пер. з англ. А. Калинюк (Ред.). <i>Наш формат</i> . 320.	Taleb, N. (2022). Fooled by chance. The invisible role of chance in life and business (translated from English A. Kalyniuk (Ed.). <i>Nash format</i> . 320.
Уманців, Ю. (2021). Теоретичний дискурс розвитку корпорацій у ХХІ ст. <i>Вісник Київського національного торговельно-економічного університету</i> , (3), 33–51. https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2021(137)03	Umantsiv, Yu. (2021). Theoretical discourse on the development of corporations in the 21st century. <i>Herald of the Kyiv National University of Trade and Economics</i> , (3), 33–51. https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2021(137)03
Фукуяма, Ф. (2023). Лібералізм і його протиріччя (пер. з англ. К. Діса (Ред.). <i>Наш формат</i> , 152.	Fukuyama, F. (2023). Liberalism and its contradictions (translated from English by K. Disa (Ed.). <i>Nash format</i> , 152.
Чанг, Ха-Дж. (2020). 23 прихованих факти про капіталізм (пер. з англ. О. Купріячук (Ред.). Київ: <i>Наш формат</i> . 288.	Chang, Ha-J. (2020). 23 Hidden Facts about Capitalism (translated from English by O. Kuprianchuk (Ed.). Kyiv: <i>Nash format</i> . 288.
Яременко, О. (2010). Лібералізм, економічна свобода і держава. <i>Економіка України</i> , (12), 4–15.	Yaremenko, O. (2010). Liberalism, economic freedom and the state. <i>Economy of Ukraine</i> , (12), 4–15.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що вони не мають фінансових чи нефінансових конфліктів інтересів щодо цієї публікації; не мають відносин із державними органами, комерційними або некомерційними організаціями, які могли б бути зацікавлені у поданні цієї точки зору. З огляду на те, що автори працюють в установі, яка є видавцем журналу, що може зумовити потенційний конфлікт або підозру в упередженості, остаточне рішення про публікацію цієї статті (включно з вибором рецензентів та редакторів) приймалося тими членами редколегії, які не пов'язані з цією установою.

Автори не отримували прямого фінансування для цього дослідження.

Мазаракі А., Уманців Ю. Економічна політика в умовах глобальної нестабільності. *Scientia fructuosa*. 2025. № 1. С. 4–26. [https://doi.org/10.31617/1.2025\(159\)01](https://doi.org/10.31617/1.2025(159)01)

Надійшла до редакції 13.01.2025.
 Прийнято до друку 21.01.2025.
 Публікація онлайн 17.02.2025.